

Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received: 16.12.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 26.12.2023
Yayın Tarihi/Published: 31.12.2023

Çocukları Sosyal Ekonomik Destekten Yararlanan Ailelerde Çocuğun Değeri

ŞİRİN TARGAN ÇALIŞ

Doktora Öğrencisi

sirin.targancalis@student.asbu.edu.tr

Ankara Sosyal Bilimler

Üniversitesi

<https://orcid.org/0000-0002-8036-1767>

MUSTAFA ÇEVİK

Prof. Dr.,

mustafa.cevik@asbu.edu.tr

Ankara Sosyal Bilimler

Üniversitesi

<https://orcid.org/0000-0002-7343-178X>

ÖZ

Bu çalışma düşük gelir düzeyindeki ailelerde çocuğa atfedilen değer ve çocuk algısının incelenmesi amacıyla yürütülen nicel betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini Giresun ilinde ikamet eden ve Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden SED hizmeti alan aileler oluşturmuştur. Çalışmaya 169'u kadın ve 40'i erkek olmak üzere toplamda 209 ebeveyn dahil edilmiştir. Katılımcılardan araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formundan yararlanılarak yüz yüze veya telefonla görüşmesi aracılığıyla veri toplanmıştır. Araştırmanın verileri Temmuz 2021- Ağustos 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Katılımcıların çocuk sahibi olma ve çocuğa yönelik algılarına yönelik elde edilen bulgular genellikle sosyal ve ekonomik değer algısını yansıtanların oranının daha düşük, psikolojik değer algısını yansıtanların oranının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bulgular Türkiye'nin değişen toplumsal yapısına uygun olarak ilgili literatürle paralellik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Çocuğun değeri, sosyal ve ekonomik destek, düşük gelir

Atıf/Citation

Targan Çalış, Ş. & Çevik, M.(2023). Çocukları Sosyal Ekonomik Desteklerden Yararlanan Ailelerde Çocuğun Değeri. *Kaide Dergisi*, 1(1), 34-59.

Targan Çalış, Ş. & Çevik, M.(2023). The Value of Child in Families Benefiting from Social Economic Support for Their Children. *Journal of Kaide*, 1(1), 34-59.

**Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.**

The Value of Child in Families Benefiting from Social Economic Support for Their Children

ABSTRACT

This study is a quantitative descriptive research conducted to evaluate the value given to the child and the perception of the child in low-income families. The sample of the study consisted of families residing in Giresun province (Türkiye) and receiving SED services from the Provincial Directorate of Family and Social Services. A total of 209 parents, 169 women and 40 men, were included in the study. Data were collected from the participants through face-to-face or telephone interviews using a questionnaire form prepared by the researchers. The data were collected between July 2021 and August 2021. The findings relevant to the participants' perceptions of having children and the value of children showed that the rate of those reflecting the perception of social and economic value is generally lower, while the rate of those reflecting the perception of psychological value is higher. The findings are in line with the literature in accordance with the changing social structure of Turkey.

Keywords: *Value of child, social and economic support, low-income*

Giriş

Bireyin ilk sosyalleşme ortamı olan aile pek çok açıdan bireyin benliğinin ve kişiliğinin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Özellikle, çocukluk yıllarında aile içinde deneyimlenen yaşantıların, duyguların ve düşüncelerin yetişkinlikte sürdürülecek davranış biçimlerinin temelini oluşturduğu söylenebilir. Ailenin çocuğa yönelik tutum ve davranışlarına yönelik incelemeler literatürde sıkça ele alınan önemli konular arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, ailede çocuğun bakımı, korunması ve yetiştirilmesinden sorumlu bulunan ebeveynin çocuğa yönelik tutumlarının belirleyicilerini ele almak önemli inceleme alanlarından biridir.

Literatürdeki incelemeler ebeveynin çocukla ilişkisini, çocuğa yönelik algı ve tutumlarını şekillendiren unsurlara dair çeşitli kuramsal bakış açıları sunmuştur. Bireyin çevresiyle olan etkileşiminde taklit, gözlem ve model almanın davranış ve tutum geliştirmede oldukça önemli olduğunu vurgulayan Sosyal Öğrenme Kuramı, çocukluk yıllarında ebeveynleriyle kurdukları ilişkilerde gözlemledikleri algı ve tutumların bireylerin yetişkinlikteki ebeveynlik anlayışına ve çocuk algısına yansıdığını vurgulamaktadır (Altan ve Tarhan, 2018; Metin, Zengin, & Erkoç, 2022). Dolayısıyla ebeveynlerin ebeveynlik yapma tarzlarının bir biçimde kendi ebeveynleri ile olan etkileşimleri yoluyla kazandıkları öğrenmelerle örtüştüğü belirtilmektedir (Karaman, 2019).

Ebeveynin çocuğa yönelik algılarında etkili olabilecek bir diğer kavramsallaştırma ebeveynlik tarzlarıdır. Baumrind (1991) tarafından literatüre kazandırılan ve ebeveynin çocukla kurduğu ilişkilere dair örüntüleri açıklayan ebeveynlik tarzları birçok açıdan çocuk yetiştirme ve çocuğa yönelik algılar bakımından önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bakımdan, otoriter/yetkeci ebeveynliği benimseyen ebeveynin çocuk algısı ile demokratik ebeveynliği benimseyen ebeveynin aynı olmadığı değerlendirilebilir. Aynı zamanda ebeveynin çocuk kavramına ilişkin sahip olduğu algılarının da yansıttığı ebeveynlik tarzına yansıdığı görülebilmektedir (Pesen, 2015).

Sosyal ve kültürel açıdan değerlendirildiğinde çocuklara yönelik ebeveyn tutum ve davranışlarına yansıyan unsurlardan biri de çocuğun cinsiyeti üzerinden şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet örüntüleri bağlamında biyolojik cinsiyetin ötesine geçen ve sosyal olarak inşa edilen cinsiyet rollerinin çocukluktan itibaren kız ve erkek çocuklara yansıtıldığı görülmektedir. Bu bakımdan çocukların yetiştirilmesinde birincil role sahip olan ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerini çocuklara aktarma konusunda ilk adres olması ve çocuklarına yönelik algılarının toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısından etkilenmesi oldukça muhtemeldir.

Feminist perspektiften “toplumsal cinsiyet süreçlerinin yeniden üretimi” olarak tarif edilen toplumsal olarak belirlenen kadın ve erkek rollerinin nesilden nesile aktarılmasına eşlik eden birçok kalıpyargı, inanç, algı, söylem, yerleşik uygulamalar çocuklara yönelik algıların şekillenmesinde etkili olabilmektedir. (Keser-Koçtürk, 2020; Kılıç, 2013).

Çocuğun Değeri ve Ailenin Değişimi

Yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlerin sonucu olarak ebeveyn çocuk ilişkisinin niteliğinin yanı sıra çocuğa atfedilen değer ve algının önemli bir dönüşümden geçtiği görülmektedir. Türkiye’de özellikle Çiğdem Kağıtçıbaşı’nın çalışmalarıyla görünürlük kazanmış olan çocuğun değeri olgusu ailelerin çocuklarına verdiği ekonomik, psikolojik ve sosyal değeri tanımlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017).

Ailenin çocuğa verdiği ekonomik değer temelde çocukların hem küçükken hem de yetişkin olduklarında aileye sağladığı ekonomik/maddi yararlarla ilgilidir. Çocukların aile ekonomisine katkıda bulunmasının aile için önemli olması ve çocuğun bu ekonomik katkı dolayısıyla aile içinde yer edinmesi çocuğun ekonomik değerini oluşturmaktadır. Çocuğun yetişkinliğe eriştiğinde yaşanan ve giderek bağımlı hale gelen anne-babasına sağladığı yaşlılık güvencesi de bu bağlamda önemli bir yere sahiptir. Özellikle yoksulluğun yoğun olduğu ve sosyal güvenlik sistemlerinin olmadığı ortamlarda, çocukların aileye ekonomik katkısının çok önemli olması onların ekonomik değerini artıran bir faktördür. Yaşlılıkta aileye ekonomik destek sağlaması beklenen temel olarak erkek çocuk olduğundan ataerkil ailelerde erkek çocuk tercihinin daha belirgin olduğu görülür (Kağıtçıbaşı, 2019; Yavuz ve Güllüpinar, 2019).

Çocuğun aile içinde psikolojik değere sahip olması çocuğun kendisinin aile için önemli olmasıyla ilgilidir. Çocuğun aileye katılmasının ve ailenin bir üyesi olmasının anne-babasına verdiği mutluluk, gurur, sevgi ve birliktelik gibi duygusal doyum çocuğun psikolojik olarak değerli olmasını yansıtır. Çocuğa psikolojik değerlerin atfedildiği ailede çocuğun aileye sunacağı ekonomik katkı veya sağlayacağı maddi faydadan ziyade çocuğa yöneltilen sevgi, çocuğun mutluluk kaynağı olarak görülmesi gibi nedenler çocuk sahibi olma isteğinde daha ön plandadır. Çoğunlukla refah düzeyi yüksek olan yerlerde ve kentsel yaşam koşullarında çocukların psikolojik değerinin daha belirgin olduğu görülmüştür (Kağıtçıbaşı, 2017; Erbay, 2016).

Çocuklara atfedilen sosyal değer ise evli yetişkinlerin çocuk sahibi olduklarında kazandıkları genel sosyal kabulle ilgilidir. Özellikle geleneksel toplumlarda kişiler evlendiklerinde değil, çocuk sahibi olduklarında yetişkin kabul edilir (Kağıtçıbaşı, 2019). Bu durum sosyal anlamda ailenin çocukla birlikte tamamlandığı imajını destekleyen bir yapı oluşturabilmektedir. Örneğin, kısırlık problemi yaşadığı için çocuk sahibi olamayan kişiler sosyal baskıya maruz kalabilmektedir. Özellikle kadınlar açısından bunun daha ciddi bir sorun olduğu görülür (Topdemir-Koçyiğit, 2012). Bu bağlamda, çocuk sahibi olmak, özellikle de aile isminin ya da sülalenin devamını temin etmek üzere erkek çocuk sahibi olmak, önemli bir sosyal değerdir. Erkek çocuk tercihi çocuğun ekonomik değeriyle de yakından ilgilidir. Özellikle ataerkil toplumlarda erkek evlatlar daha güvenilir bir yaşlılık güvencesi ve ekonomik yarar kaynağıdır.

Ailede çocuğa atfedilen değer olgusunun ve Türkiye’de ailelerin çocuğa yönelik değer algılarında değişimin gözlemlenmesinde Çocuğun Değeri Araştırmasının (ÇDA) önemli katkıları olmuştur. 1970’lerde dünyanın farklı bölgelerinde yer alan ülkelerden seçilen evli kişilerle yürütülen ÇDA’nın Türkiye ayağının sonuçları Türkiye’de çocuğa atfedilen değerın yaşanan bölgenin gelişmişlik düzeyi ile değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Kırsal bölgelerde çocuğun yaşlılık güvencesi olarak görülmesi ve buna bağlı olarak erkek çocuk tercihi ve yüksek doğum oranı göze çarpmaktadır. Çocuğun psikolojik değerinin de refah düzeyi yüksek olan kentsel alanlarda daha belirgin olduğu tespit edilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2019).

2003 yılında daha kısıtlı bir örneklem üzerinde olmakla birlikte tekrarlanan ÇDA’nın sonuçları yaklaşık 30 yıllık süreçte Türk toplumundaki değişime ilişkin önemli bulgular sunmuştur. Yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlere bağlı olarak 2003 ÇDA’daki en dikkate değer bulgu, çocuklara yönelik ekonomik değer algısında önemli bir azalma, psikolojik değer algısında ise önemli bir artış göstermiş olmasıdır (Kağıtçıbaşı, 2019). 1975’te ve 2003’te aileler tarafından vurgulanan çocuk sahibi olma isteklerinin nedenleri karşılaştırıldığında çocuk sahibi olmanın neşe, zevk, sevgi gibi kavramlarla dile getirilmesinin ikinci araştırmada daha belirgin olduğu saptanmıştır. Buna karşılık, çocuğun yaşlılık güvencesi yararı ve diğer maddi yararları ve bir erkek çocuk sahibi olma isteği çocuk sahibi olmada daha önemsiz hale gelmiştir (Kağıtçıbaşı, 2019).

Çocuğun değeri olgusu genel olarak değerlendirildiğinde aslında Türk ailesinde çocuğa atfedilen değerlerin her üç boyutta da yansımalarının olduğu görülebilir. 2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması’na (TAYA) katılan bireylerin %80’inin “çocuk yaşlılıklarında anne babasına bakmalıdır” ifadesine katıldığı belirlenmiştir. Bu oranın, 2006 TAYA’da %88 olarak

tespit edilmiş olduğu, dolayısıyla toplumda yaşlılık güvencesi beklentisinin hâlâ oldukça önemli yer tuttuğu ifade edilmiştir. Benzer şekilde 2006'da %77, 2011'de %74 oranı ile çocuğun büyüdüğüde anne babasına maddi katkı sağlaması beklentisinin yansıtılması Türkiye'de çocuğun kendi başına bir değer olmaktan ziyade ailedeki rolü ve aileye katkısıyla değerlendirildiği izlenimini doğurmaktadır (Aybars, 2014). Benzer eğilimin 2021 araştırmasında da sürdüğü, bu kapsamda katılımcıların %80,4'ünün çocuğun anne babanın itibarını arttırdığı, %83,1'inin çocuğun yaşlılıkta anne-babasına bakması gerektiği düşüncesine katıldığı görülmüştür. Bu sonuçlar çocuklara yönelik sosyal ve ekonomik değer algısının halen yüksek olduğunu gösterir niteliktedir (ASHB ve TÜİK, 2022).

İlden-Koçkar ve Harma (2019) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada Türkiye Aile Yapısı Araştırmalarının 2006 ile 2016 verileri çocuğun değerine ilişkin olarak karşılaştırılmış, elde edilen sonuçlara göre on yıllık süre içerisinde çocuğun ailesine maddi katkı sağlaması gerektiği, çocuğun aile itibarı açısından önemli olduğu, çocuğun ebeveyn için bir yük olarak görüldüğü yönündeki düşüncelerde tutarlı azalmaların gerçekleşmiş olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla Türk toplumunda çocuğa verilen ekonomik ve sosyal değer zaman içinde azalarak psikolojik değer artması şeklinde gerçekleşen eğilimin görüldüğü söylenebilir. Sunar ve Fişek'in (2005) çalışmasında sosyo-ekonomik gelişme düzeyi daha yüksek olan eğitilmiş ve kentli ailelerde çocuklardan beklenen maddi beklentinin azaldığı, çocuğun bağımsız ve özgür olmasına yönelik vurguların arttığı tespit edilmiştir. Yavuz ve Güllüoğınar (2019) tarafından yapılan bir çalışmada daha yüksek eğitim ve refah düzeyi, daha uzun süre ve daha yoğun kentsel yerleşim yerlerinde yaşıyor olmalarının ailede çocuktan maddi katkı bekleme eğilimini belirgin şekilde azalttığı belirlenmiştir.

Genel bir değerlendirme ile sosyo-ekonomik statüsü düşük olan ve çocuklarına yönelik yaşlılık güvencesi beklentisi olan aile tipinde çocuğun ekonomik değerinin ön plana çıktığını görmek mümkündür. Öte yandan, çocuğun değeri ve aile ilişkileri bağlamında literatürde yapılan çalışmalarda görülen ideal aile tanımlamalarının çoğunlukla çocuğun psikolojik değerini vurgulayan nitelikler barındırdığı söylenebilir. Ailenin işlevsel olduğu durumlarda çocuklara karşı ilgi ve sevgi, samimiyet ve sıcaklık, etkili iletişim, anlayış, paylaşım, duygusal doyum gibi olumlu etkileşim biçimlerine vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla dezavantajlı aileler olarak tanımlanan ve çeşitli sorunlarla karşı karşıya olan ailelerde aile işlevselliğinde görülen bozulmalarla birlikte öncelikle çocuğun da bu durumdan olumsuz etkileneceği değerlendirilmektedir (Nazlı, 2016; Canatan ve Yıldırım, 2019; Usta, 2019). Buradan hareketle

ailenin içinde bulunduğu dezavantajlı durumun öncelikle çocuğa atfedilen psikolojik değeri törpülediği söylenebilir. Bu bakımdan yoksulluğu deneyimleyen ailelerin durumunu çocuklar açısından değerlendirmek bu çalışma açısından temel bir çıkış noktası oluşturmaktadır.

Yoksul Ailelerde Çocuğun Durumu

Çocuklar, içinde yaşadığı aile ortamında çeşitli nedenlerle dezavantajlı durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Dezavantajlı olarak tanımlanan ailelerin ortak özelliklerine bakıldığında yoksulluk, eğitimsizlik, temel ihtiyaçları karşılayamama, istihdam olanaklarından yararlanamama ve sosyal güvenceden mahrum kalmanın yaygın görülen durumlar arasında bulunduğu görülmektedir.

Yoksulluk örüntüsü aileleri toplumsal yaşamda dezavantajlı duruma düşüren ve dolayısıyla çocukların yaşam koşullarını derinden etkileyen önemli bir sosyal sorundur. Dezavantaj kavramı genel anlamda bir şeyleri daha zor hale getiren, sorunlara neden olan, bireylerin belirli konulardaki başarıyı ihtimalini düşüren durumları veya faktörleri nitelendirmektedir (Cambridge, 2020; OLD, 2020). Toplumsal yaşam bağlamında değerlendirildiğinde ise dezavantajlar bireylerin var olan haklara ve olanaklara ulaşma konusunda yaşadığı güçlükleri ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır (Kahraman Güloğlu, 2020; Karataş, 2020). Gıda, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan aileler için aynı zamanda konut, eğitim, sağlık ve güvenli bir çevre gibi ihtiyaçları karşılamak da oldukça güçleşmektedir. Öte yandan, yoksul ailelerde yaşam beklentisinin daha düşük ve bebek ölümlerinin daha yüksek olduğu, akut ve/veya kronik hastalıklarla karşı karşıya kaldıkları, sağlıksız yaşam örüntülerini daha çok sergiledikleri (örn. sigara ve alkol kullanımı) bilinmektedir (Akcan ve Telli Üçler, 2022).

Ailenin yoksulluk durumunda bulunması, ailenin toplumsal konumunu, rollerini, aile bütçelerini, işgücüne katılım biçimlerini, ev içi sorumlulukların dağılımını, ailenin varlık durumunu, sosyal çevre ile ilişkilerini etkilemektedir. Bütün bunlar çocukların sağlıklı bir ortamda yetişmesini güçleştiren nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Özgür-Bayır, 2018; Aydıner-Boylu, 2019). Yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkisi incelendiğinde, sağlık hizmetlerine erişimde daha fazla güçlük yaşama, zihinsel gelişimde gerilik, düşük akademik başarı ile sosyal dışlanmışlığın sonucu olarak psiko-sosyal sorunlarla daha sık karşılaşmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2006). Öte yandan, okula uyum sağlayamama, düşük akademik başarı, okul devamsızlığı, okuldan kopma, suça yönelme gibi pek çok farklı sorunun

ardında düşük sosyo-ekonomik durumun belirleyici etkisinin olduğu değerlendirilmektedir (Bellibaş, 2016; Tezcan, 2014).

Aile yapısındaki özellikler de aile için belirli dezavantajlar ortaya çıkarabilmektedir. Bu bağlamda ele alınması gerekenlerden biri tek ebeveynli ailelerdir. Son yıllarda toplumlarda boşanma oranlarının yükselmesi ve diğer nedenlere dayalı olarak tek ebeveynli ailelerin sayısında artış yaşandığı görülmektedir. OECD ülkelerinin genelinde ailelerin %15'inin tek ebeveynli olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye'de bu oran 2020 yılı verilerine göre %9,7 olarak belirlenmiş olmakla birlikte önceki yıllara göre artış eğilimindedir. Bununla birlikte, ailede tek ebeveyn durumunda bulunanların çoğunluğunu %7,5'lik oran ile kadınlar oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar kadının tek ebeveyn olarak bulunduğu ailelerde yoksulluk riskinin tek ebeveynin erkek olduğu ailelere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın aleyhine ortaya çıkan sonuçlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, genel olarak bakıldığında tek ebeveynli ailelerin sosyo-ekonomik statü bakımından her iki ebeveynin bir arada bulunduğu ailelere göre daha fazla yaşam zorluklarıyla karşılaştığı görülmektedir (Aydiner-Boylu, 2019; Atila-Demir ve Genç-Çelebi, 2017; TÜİK, 2020; Nazlı, 2016).

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Çocukları SED hizmetinden yararlanan aileler açısından çocuğa verilen değeri ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırma genel tarama modeline uygun olarak tasarlanmıştır. Geçmişte ya da o anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeye yönelik tarama araştırmaları sosyal bilimlerde sıkça başvurulan nicel desenler arasında yer almaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018; Neuman, 2020).

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın evrenini Türkiye'de çocukları SED hizmetinden yararlandırılan aileler oluşturmuştur. Çalışma evrenini ise Giresun iliyle sınırlı olmak üzere Giresun Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı Giresun Sosyal Hizmet Merkezi, Bulancak Sosyal Hizmet Merkezi, Tirebolu Sosyal Hizmet Merkezi ve Şebinkarahisar Sosyal Hizmet Merkezi'nden

SED kapsamında hizmet alan çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Araştırma katılımcılarının belirlenmesinde rastgele olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemiyle araştırmanın veri toplama sürecine ayrılan zaman diliminde ilgili kuruluşların hizmet verdiği kişiler arasından ulaşılabilenlerin ve araştırmaya katılmayı kabul edenlerin dahil edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda hizmet alanlara ilişkin bilgiler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan alınan izin doğrultusunda temin edilmiştir. Temmuz 2021- Ağustos 2021 döneminde gerçekleştirilen araştırmada çocuğu SED hizmetinden yararlanan 169'u kadın ve 40'ı erkek olmak üzere 209 kişiye ulaşılmıştır. Katılımcılara ilişkin temel bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formundan yararlanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında daha önceki benzer araştırmalarda yer alan anket formları, Türkiye Aile Yapısı Araştırmalarında kullanılan formlar ve konuya ilişkin literatür bilgisi dayanak alınmıştır. Elde edilen bilgiler bu araştırmanın amaçları doğrultusunda uyarlanarak anket formunun oluşturulmasında kullanılmıştır. Oluşturulan anket formunun uygulanabilirliğinin denetlenmesi amacıyla birinci yazarın görev yeri olan Giresun Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nde görevli personel ve bazı hizmet alanlar tarafından doldurulması sağlanarak elde edilen geribildirimler doğrultusunda anket formunda gerekli görülen revizyonlar gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında telefonla anket uygulaması yönteminden yararlanılmıştır. Verilerin toplandığı zaman diliminin COVID-19 pandemi koşullarına dayalı olarak sosyal mesafe kısıtlamalarının uygulandığı dönem içerisinde bulunması dolayısıyla telefon görüşmeleri yoluyla veri toplama sürecinin gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. Katılımcıların iletişim bilgileri ilgili kurumun izni dahilinde kurum kayıtlarından edinilmiştir. Telefonla ulaşılan hizmet yararlanıcılarına araştırma hakkında bilgi verilerek gönüllü onam alınmıştır. Araştırma sadece gönüllü katılımcılar ile yürütülmüştür.

Araştırma, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları ve Bilimsel Yayın Etik Kurulu'nun 03.05.2021 tarih ve 8460 sayılı etik onayı ve

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 05.07.2021 tarih ve 480846 sayılı araştırma onayı ile yürütülmüştür.

Araştırma verilerinin toplanmasında zaman kullanımını etkili hale getirmek amacıyla araştırmacılar tarafından anketör desteğinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda, bağımsız bir sosyal hizmet uzmanı veri toplama aşamasında araştırmacılara destek sağlamıştır. Araştırma gönüllü katılımcılar ile gerçekleştirilmiş ve ankete katılımın SED hizmetinden yararlanma konusunda avantaj ya da dezavantaj sağlamadığı vurgulanmıştır. Araştırma sürecine ilişkin tüm maliyetler araştırmacılar tarafından karşılanmıştır.

Araştırmada toplanan veriler SPSS 21 istatistik programı aracılığı ile çözümlenmiştir. Verilerin dağılım özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla betimsel analizlerden yararlanılmıştır.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular katılımcıları tanımlayan sosyo-demografik bulgular ile katılımcıların çocuk sahibi olmaya yönelik beklentileri ve çocuk sahibi olmaya yükledikleri anlamlar bağlamında ortaya konulmuştur.

Katılımcılara ait tanımlayıcı bulgular Tablo 1'de gösterilmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunu kadınlar (80,9) oluşturmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 19 ile 68 arasında değişiklik gösterirken ortalama yaş 38,3 olarak bulunmuştur.

Yoksulluk Bağlamında Temel Koruma Hizmetleri: Sosyal ve Ekonomik Destek Örneği

Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak toplumda dezavantajlı grupların korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması noktasında devlete önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu doğrultuda, yetişkinlerin sağlayacağı korunma ve bakıma ihtiyaç duyan çocukların içinde bulunduğu dezavantajlı ve riskli durumlara karşı korunması, yaşam kalitesinin artırılması ve iyilik hallerinin sürdürülmesi amacıyla yürütülen sosyal politikalar aracılığıyla sosyal ve ekonomik risklere karşı koruyucu-önleyici sosyal hizmet faaliyetleri yürütülmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamalarından biri olan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti (SED), çocukları ve gençleri aile yanında destekleyerek aileyi ve çocuğu sosyal ve ekonomik anlamda güçlendirmeyi amaçlayan bir

hizmet biçimidir. Bu hizmet ilk olarak 1986 yılında yürürlüğe giren “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği” ile yürütülmüştür. 2011 yılı itibarıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasıyla sosyal hizmetlerin yürütülmesi bakanlık düzeyinde sürdürülmeye başlanmış ve sosyal hizmetlere ilişkin mevzuatta önemli güncellemeler ve değişiklikler yapılmıştır. 2015 yılında yürürlüğe konulan “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik” ile yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatını sürdürmekte güçlük çeken çocuk ve gençlerin bakımı konusunda ailelerin desteklenmesi amaçlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 1986; T.C. Resmi Gazete, 2015).

SED hizmeti, ekonomik yoksunluk nedeniyle çocukların devlet koruması altına alınmasını önleyerek ailelerinin veya onlara bakım sunabilecek akraba ya da diğer aile bireylerinin yanında kalabilmelerine olanak tanımaktadır. SED uygulaması aynı zamanda kurum bakımı altında bulunan çocukların yeniden ailelerine dönüşünü teşvik etmektedir. Böylece, sosyal ve ekonomik nedenlerle koruma ihtiyacı hisseden çocuklar, koruma altına alınmadan önce aile yanında desteklenmektedir. SED hizmeti, çocuk merkezli bir uygulama olup, çocuğun iyilik halini sağlamayı hedeflerken, aile içindeki diğer bireylerin de iyilik halini amaçlamaktadır (Bilgin, 2019).

Yukarıda ele alınan çerçevede bu çalışmanın amacı sosyal ekonomik destek hizmetinden yararlanan ya da yararlanmak için başvuruda bulunmuş 18 yaş altı çocuğu bulunan ailelerin çocuklarına yönelik değer algılarını incelemektir. Bu kapsamda, ailelerin çocuk sahibi olma nedenleri, çocuklarından beklentileri, cinsiyet tercihleri, çocuk sahibi olmaya yükledikleri anlamlara yönelik görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	169	80,9
Erkek	40	19,1
Yaş		
19-29	29	13,9
30-39	91	43,5
40-49	73	34,9
50 ve üzeri	16	7,7
Çalışma Deneyimi		

	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Çalışmıyor-İşsiz	191	91.4
Yarı Zamanlı	16	7.7
Tam Zamanlı	2	1.0
Emekli	-	-
Eğitim Durumu		
Okur yazar değil	12	5.7
Sadece okur yazar	1	0.5
İlkokul/İlköğretim	124	59.3
Lise	60	28.7
Üniversite ve üzeri	12	5.7
Gelir Durumu		
0-1000 TL	21	10.0
1001-2000 TL	181	86.6
2001-3000 TL	7	3.3
3000 TL ve üzeri	-	-
Medeni Durumu		
Bekar	17	8.1
Evli	79	37.8
Boşanmış	112	53.6
Boşanma Aşamasında	1	0.5

Tablo 1’de yer alan bulgular incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun (%59.3) ilkokul mezunu olduğu, çok büyük bir çoğunluğunun ise (%91,4) herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Aylık gelir durumu incelendiğinde yine büyük bir çoğunluğunun (%86,6) gelirinin 1000 ile 2000 TL arasında olduğu anlaşılmıştır. 2021 yılı için Türkiye’de asgari ücretin net 2825,90 TL olarak ödendiği göz önüne alındığında katılımcıların gelir seviyesinin düşük olduğu değerlendirilebilir. Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde yarısından fazlasının (%53,6) boşanmış olduğunu ifade ettiği anlaşılmıştır. Katılımcıların çocuk sahibi olma durumu ve çocuk sahibi olmaya ilişkin beklentilerine ilişkin bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Çocuk Sayıları ve Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Beklentileri

Kategori	n	%
Sahip Olunan Çocuk Sayısı		
1	0	0
2	41	35,3
3	39	33,6
4+	36	31,1
Toplam	116	100
Sahip Olunan Çocuk Sayısı		$\bar{X}$
Ortalama		3,18
Kız		
0	2	1,2
1	91	55,8
2	46	28,2
3+	24	14,8
Toplam	163	100
Erkek		
0	-	-
1	76	46,8
2	61	37,7
3+	25	15,5
Toplam	162	100
Çocuk Sahibi Olmadan Önce Çocuk Beklentisi		
Kız		
0	-	-
1	136	70,8
2	46	24,0
3+	10	5,2
Toplam	192	100
Erkek		
0	1	0,5
1	132	73,4
2	44	24,4
3+	3	1,7
Toplam	180	100

Kategori	n	%
Sahip Olunan Çocuk Sayısı		
1	0	0
2	41	35,3
3	39	33,6
4+	36	31,1
Toplam	116	100
Sahip Olunan Çocuk Sayısı		
	$\bar{X}$	
Ortalama	3,18	
Kız		
0	2	1,2
Çocuk Sahibi Olmadan Önce Eşinin Çocuk Cinsiyet Beklentisi		
Kız	38	18,2
Erkek	42	20,1
Cinsiyet tercihi yok	129	61,7
Yeniden Çocuk Sahibi Olma İsteği		
Evet	125	59,8
Hayır	84	40,2

Tablo 2’de yer alan bulgular doğrultusunda katılımcıların sahip oldukları çocuk sayısına bakıldığında önemli bir çoğunluğunun (%64,7) üç veya daha fazla çocuğa sahip olduğu görülmüştür. Ortalama çocuk sayısı 3,18 olarak belirlenmiştir. Öte yandan, katılımcıların önemli bir kısmının (%44,5) çocuk sayısına ilişkin soruyu yanıtsız bıraktığı görülmüştür. Bunun oluşmasına etki eden çeşitli sebepler değerlendirilebilir. Öncelikle katılımcılar tarafından çocuklar üzerinden yararlanılan sosyal ekonomik destek hizmetinin sahip olunan çocuk sayısına dayalı olarak değişkenlik göstermesi aileler için bu bilginin paylaşılmasının istenmemesi sonucunu doğurmuş olabilir. Öte yandan, 18 yaş altı çocukları için SED hizmetinden yararlanan ve aynı zamanda erişkin çocuğa sahip olan aileler çocuk sayısı bilgilerini paylaşmanın kendilerine verilen hizmetin devamını olumsuz etkileyebileceği kanısında bulunmuş olabilirler. Bu tür hizmetlerden yararlanan bireylerin benzer tutumlar sergileyebildiği birinci yazarın saha deneyimlerinde karşılaştığı hususlar arasındadır.

Katılımcıların çocuk sahibi olmadan önce çocuk tercihlerinin ne yönde olduğunu anlamaya yönelik soruya verilen yanıtlar çiftlerin çocuk sahibi olmadan önce belirli bir cinsiyet tercihinin ağırlık vermediklerini düşündürmüştür. Nitekim bir kız (%70,8) ve bir erkek (%73,4)

çocuk tercihinin en yüksek oranları oluşturduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar ayrıca önemli bir çoğunlukla (%61,7) eşlerinin de çocuk sahibi olmadan önce belirli bir cinsiyet tercihi içinde bulunmadığına işaret etmiştir. Katılımcılara, mevcut çocukları dışında tekrar çocuk sahibi olmak isteyip istemedikleri sorulduğunda çoğunluğu oluşturan %59,8'inin yeniden çocuk sahibi olmaya olumlu baktığı anlaşılmıştır.

Araştırmada katılımcıların çocuk sahibi olmanın anlamlarına ilişkin görüşlerini yansıtmaları için bu konudaki belli düşüncelere ne düzeyde katıldıkları öğrenilmek istenmiştir. Bu bağlamda, veri toplama aşamasında katılımcılara çocuklarına yükledikleri anlamları yansıtan ifadelerin kendilerini ne ölçüde yansıttığını beyan etmek üzere 0 ile 10 arasında puanlama yapmaları istenmiştir. Bireylerin kendi düşüncelerine, kişilik özelliklerine veya çeşitli hususlardaki memnuniyet düzeylerine ilişkin değerlendirmeleri istendiğinde 0 (en olumlu) ile 10 (en olumlu) arasında puanlama yapmaya teşvik edilmesi yaygın kullanılan bir araçtır. Böylece görüşülen kişi/katılımcı doğrudan spesifik bir kategoriye yansıtan cevap vermek yerine kendine uygun bir seviye belirleyebilmektedir. Veri analizi sürecinde araştırmacılar katılımcıların 0 ve 10 arasına yerleşen yanıtlarını çocuk sahibi olmaya düşük, orta ve yüksek düzeyde anlam yüklemeyi yansıtmak üzere üç kategoride ele almışlardır. Böylece 0-3 puan düşük, 4-6 puan orta ve 7-10 puan yüksek anlam yükleme kategorileri olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan bulgular Tablo 3'e yansıtılmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olmaya Yüklediği Anlamlar

Kategori	n	%
Ailede sevilecek biri olması		
Düşük	25	12,0
Orta	14	6,7
Yüksek	170	81,3
Aileye maddi katkı sağlayacak biri		
Düşük	169	80,9
Orta	9	4,3
Yüksek	31	14,8
Erkek çocuk sahibi olma duygusu		
Düşük	160	76,6
Orta	22	10,5
Yüksek	27	12,9
Kız çocuk sahibi olma duygusu		
Düşük	135	64,6

Kategori	n	%
Ailede sevilecek biri olması		
Orta	21	10,0
Yüksek	53	25,4
Yaşlılıkta bakacak biri		
Düşük	103	49,3
Orta	36	17,2
Yüksek	70	33,5
Ev işlerine yardım edecek biri		
Düşük	148	70,8
Orta	26	12,4
Yüksek	35	16,7
Mal varlığını bırakacak biri		
Düşük	138	66,0
Orta	24	11,5
Yüksek	46	22,1
Eve neşe katacak biri		
Düşük	8	3,8
Orta	4	1,9
Yüksek	197	94,3
Ailenin soyunu devam ettirecek biri		
Düşük	57	27,3
Orta	39	18,7
Yüksek	112	53,6
Başkaları tarafından onaylanma duygusu		
Düşük	152	72,7
Orta	19	9,1
Yüksek	38	18,2
Dini inancın gereğini yerine getirme duygusu		
Düşük	86	41,1
Orta	46	22,0
Yüksek	76	36,4
Aile için gurur duyacak biri		
Düşük	35	16,7
Orta	17	8,2

Kategori	n	%
Ailede sevilecek biri olması		
Yüksek	157	75,1

Tablo 3'te yer alan bulgular incelendiğinde katılımcıların çocuk sahibi olmaya yükledikleri anlamlara ilişkin önemli sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Çocuğun ailede sevilecek biri olmasına (%81,3), aileye neşe katan biri olmasına (%94,3) ve aile için gurur duyulacak biri olmasına (%75,1) yönelik algının yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, çocuğun aileye maddi katkı sağlamasına (%80,9) ve ev işlerine yardım edecek biri olmasına (%70,8) yönelik algının ağırlıklı olarak düşük seviyede olduğu saptanmıştır.

Çocuğun yaşlılıkta ebeveyne bakım sağlayacağına ilişkin algının ise %33,5 oranında yüksek, %17,2 oranında ise orta düzeyde olması çocuk algısına ilişkin önemli bulgulardan biri olarak kabul edilebilir. Bununla paralel olduğu düşünülebilecek bir faktör olarak çocuğun aile için soyu devam ettirecek biri olarak görülmesinin %53,6 oranında yüksek düzeyde olması kayda değerdir. Buna karşın, verilen beyanlar içinde spesifik bir cinsiyet tercihinin yansıtacak biçimde kız veya erkek çocuğa sahip olma isteğine sırasıyla %76,6 ve %64,6 oranında düşük anlam yüklenmiştir.

Çocuğun ailenin mal varlığını bırakabileceği biri olarak görülmesi (%66) veya ailenin başkaları tarafından onay görmesini sağlaması (%72,7) hususunda yine önemli oranda düşük anlam ifade edilmiştir. Çocuk sahibi olmanın dinin gereği olduğuna yönelik algının dağılımı ise oldukça değişken görülmektedir. Katılımcıların %41,1'i çocuk sahibi olmayı düşük düzeyde dini gerekliliğe dayandırırken, %22'si orta, %36,4'ü ise yüksek düzeyde anlamlı görmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulguları çocukları için Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden (SED) yararlanan ailelerin çocuklarına yönelik algı ve beklentilerine ilişkin çeşitli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bulgular literatürdeki çeşitli araştırmaların sonuçları doğrultusunda ele aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

Çalışmanın bulguları katılımcıların çocuk sayısının düşük olmadığını ve çoğunluğunun gelecekte tekrar çocuk sahibi olmaya olumlu baktığını göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) İstatistiklerle Aile raporunda Türkiye'nin ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,17 kişi olarak belirlenmişken Giresun'da 2,57 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2023a). Araştırmanın bulguları ortalama çocuk sayıları göz önüne alındığında katılımcıların ailelerine

ait hanehalkı büyüklüğünün ortalamadan daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Yine TÜİK (2023b) verilerine göre Türkiye ortalaması 1,67 çocuk olan doğurganlık hızı Giresun ilinde 1,32 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla doğurganlık hızının örnekleme katılan ailelerde daha fazla olabileceği yorumlanabilir.

Çocuk sayısına ilişkin bulguların literatürde hanehalkı büyüklüğü ve sosyo-ekonomik durumu ilişkilendiren araştırmalarla örtüştüğü yönünde değerlendirilebilir. Hanehalkı büyüklüğü araştırmalarda sosyo-ekonomik düzey bakımından dezavantajlı faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Hanehalkı büyüklüğünün ve ailedeki çocuk sayısının artmasının yoksulluk ve diğer sosyal riskleri artırdığına işaret edilmektedir (Aslanargun, Bozkurt ve Sarıoğlu, 2016; Karadağ, 2019; Meraki ve Çalık-Var, 2019; Evcim, Güneş ve Karaalp Orhan, 2019). Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2016 (AÇSHB, 2019) sonuçlarına göre sosyo-ekonomik statü yükseldikçe çocuk sayısı düşmektedir. Araştırmada dört veya daha fazla çocuğu olan bireylerin %50'sinin alt sosyo-ekonomik seviyede olduğu belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin ekonomik güçlükler dolayısıyla SED hizmetinden yararlanıyor olmaları, çoğunluğunun ilkokul/ilköğretim düzeyinde eğitime sahip olması bu ailelerin sosyo-ekonomik statü bakımından dezavantajlı olduklarını yansıtmaktadır. Öte yandan, çalışmaya katılan ebeveynlerin çoğunun boşanmış olduğu göz önüne alındığında örnekleme tek ebeveynlik olgusunun yaygın olduğu değerlendirilmektedir. Tek ebeveynlilik literatürde ailenin yoksulluk ve diğer sosyal dezavantajlarla karşı karşıya kalması bakımından diğer bir önemli risk faktörü olarak ele alınmaktadır (Macit, 2020; Gemicioğlu, 2022; Gönülaçan-Özer ve Öztürk, 2022). Dolayısıyla elde edilen sonuçların literatürde ele alınan hususları doğrulayıcı bir niteliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma bulguları, örneklem grubunda yer alan katılımcıların çocuk sahibi olma konusunda belirli bir cinsiyet tercihine yönelmediklerini düşündürmüştür. Literatürde erkek veya kız çocuk tercihinin çocuğa atfedilen sosyal değerle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1981, 2005). Geleneksel ataerkil ailelerde daha baskın şekilde görülen toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda erkek çocuk sahibi olmanın toplumsal statüyle ilişkilendirilmesi ailelerde erkek çocuk tercihinin ön plana çıkmasında etkili olmaktadır. Özgür'e göre (2004), doğurganlık düzeyinin yüksekliği ile erkek çocuk isteği arasında ilişki kurulabilmekte, bu istek doğurganlık üzerinde kadına yönelen bir baskıya dönüşebilmektedir. Türkiye'de yıllar itibarıyla doğurganlık hızında önemli bir düşüş yaşanmakla birlikte sosyo-ekonomik dezavantajları daha fazla yaşayan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde

doğurganlık hızının daha yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK, 2023b). Örnekleme katılan ailelerin önemli bir kısmının 2 veya 3 çocuklu olmasının, ildeki genel doğurganlık hızının düşük olmasının sosyal açıdan bu bölgede yaşayan ailelerin çocuk beklentisinin belirli bir cinsiyet temelinde bulunmamasını açıklayan faktörler arasında yer alabilir. Bu durum örnekleme katılanların çocuğa yönelik sosyal değer algısının düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim katılımcıların büyük çoğunluğunun çocuk sahibi olmaya yönelik toplumsal onay beklentisinin de düşük olması bu durumu desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular çocuğa yönelik ekonomik değer algısıyla ilişkili hususlarda katılımcıların beklentilerinin genel olarak düşük düzeyde olduğunu göstermiştir. Bu doğrultuda çocukların sağlayacağı maddi katkı veya ev işlerine yardım gibi hususlara önemli oranda düşük önem atfedilmiştir. Yaşlılıkta çocuktan gelecek bakıma ilişkin beklentinin yine kayda değer oranda düşük olduğu görülmektedir. Kağıtçıbaşı'nın çalışmalarında (1981, 2005) belirtildiği üzere Türk toplumunda çocuğa yönelik ekonomik beklentilere ilişkin algının giderek azaldığı görülmektedir. Yavuz ve Güllüpnar'ın (2019) çalışmasında da belirtildiği üzere Türkiye'deki demografik değişimlerin, artan ekonomik kalkınma ve refahın, artan eğitim düzeyinin, artan kentsel nüfusun, evlilik ve aile yaşamına ilişkin görülen değişimlerin sonucu olarak toplumda genel anlamda çocuklardan ekonomik beklentilerin azalması söz konusudur. Araştırmanın örnekleminin düşük gelir seviyesinde bulunan ebeveynlerden oluştuğu göz önüne alındığında bu ebeveynlerin çoğunluğunun çocuklarına yönelik ekonomik beklenti içinde olmadığını beyan etmesi önemli bir husustur. Buna karşın katılımcı ebeveynlerin üçte birinin çocuğu yaşlılıkta kendilerine bakacak biri olmasına yüksek önem atfetmesi göz ardı edilmemelidir. 2016 Aile Yapısı Araştırması sonuçlarında çocuğun yaşlılıklarında anne babasına bakması gerektiğine yönelik ifadeye katılanların oranı bütün bölgelerde yüksek bulunmuşken en yüksek oranların %89 ile Batı Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu ve Giresun'un bulunduğu Doğu Karadeniz Bölgelerinde olması toplumsal olarak bu konunun önemini sürdürdüğünü göstermektedir.

Çocuğun psikolojik değeriyle ilişkili görülen hususlara katılımcıların çoğunlukla yüksek önem atfetmiş olması çalışmanın önemli bulguları arasındadır. Bu doğrultuda, çocuğun yüksek oranda aile için sevgi nesnesi olması, eve neşe katacak ve kendisiyle gurur duyulacak biri olarak belirtilmesi söz konusu olmuştur. Yapılan araştırmalar Türkiye'de çocuğa atfedilen psikolojik değerlerin geçmişten günümüze arttığını ortaya koymaktadır (Kağıtçıbaşı, 2017; Aybars, 2014). Tarafından Adana'da yürütülen çalışmanın sonuçları da benzer şekilde katılımcı ailelerin çoğunlukla çocuğun psikolojik değerini yansıtan unsurları önemli gördükleri yönündedir.

Temelde çocuğa yöneltilen psikolojik değerin artması ekonomik değerin azalmasını beraberinde getirmektedir. Özellikle kentsel alanlarda yaşayan ve çocuklarına eğitim başta olmak üzere sosyal kültürel olanaklar sağlamak isteyen aileler için çok çocuk sahibi olmak cazip değildir. Öte yandan, sahip olunan gelir güvencesi ve yaşlılıkta sağlanan emeklilik güvencesi gibi sosyal devlet araçları çocuklara yöneltilen ekonomik değer algısını düşürmektedir. Bu bakımdan örnekleme yer alan ebeveynlerin düşük sosyo-ekonomik statüde bulunmakla birlikte çoğunlukla kentsel alanda yaşıyor olmaları ve bir biçimde devlet tarafından sağlanan sosyal koruma olanaklarından yararlanmaları, değişen toplumsal yapıya paralel olarak bu ailelerde de çocuğa yüklenen anlamların psikolojik yönde daha kuvvetli olmasını sağlamış olabilir.

İlgili literatür bağlamında araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde Türkiye’de yaşanan toplumsal değişimlere paralel olarak aileler tarafından çocuğa atfedilen anlamların değişmesinin bu çalışmaya katılan ebeveynlerin görüşlerine de yansıdığı söylenebilir. Bununla birlikte, önceki araştırmalarda genel olarak toplumda refah seviyesi daha yüksek olan kentli gruplarda çocuğun psikolojik değerinin yüksek, sosyal ve ekonomik değerinin düşük olduğu belirtilmiştir. Bu araştırmanın örneklemine dahil olan ebeveynlerin de alt sosyo-ekonomik statüde bulunmakla birlikte çocuklarına yönelik yüksek psikolojik değer atfetmiş olmaları, aynı zamanda düşük-orta düzeyde sosyal veya ekonomik değer atfetmiş olmaları kayda değer bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda, konuya ilişkin farklı sosyo-ekonomik statüye mensup ailelerin dahil edildiği yerel düzeyde daha fazla çalışmanın yapılması önerilmektedir.

Teşekkür

Çalışmanın veri toplama aşamasında sağladığı katkılar dolayısıyla Sosyal Hizmet Uzmanı Nisa Nur ŞAHİN’e teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) & Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022). Türkiye aile yapısı araştırması 2022. https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_aile_yapisi_ara%C5%9Firmasi_2021.pdf
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB). (2019). Türkiye aile yapısı araştırması, 2016. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <https://www.aile.gov.tr/media/35811/taya-2016.pdf>
- Akcan, M. B. & Telli Üçler, Y. (2022). Türkiye’de 1991-2019 yılları arası bebek ölümlerinin sosyoekonomik belirleyicileri. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(1), 58-66. <https://doi.org/10.56574/nohusosbil.1124665>
- Altan, S., ve Tarhan, S. (2018). Büyükkanneden toruna: Yaşam boyu öğrenme sürecinde değer ve beceri aktarımı. Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2(1), 26-42.
- Aslanargun, E., Bozkurt, S., & Sarıoğlu, S. (2016). Sosyo ekonomik değişkenlerin öğrencilerin akademik başarısı üzerine etkileri. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(27/3), 201-234.
- Atila-Demir, S. & Genç-Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 8(13), 111-128.
- Avrupa Komisyonu. (2006). Sosyal Dışlanma Toplum Eylem Programı, 2006. www.europa.eu.in
- Aybars, A. İ. (2014). Anne baba ile çocuklar arasındaki ilişkiler. M. Turğut, S. Feyzioğlu (Ed.). Türkiye aile yapısı araştırması: Tespitler, öneriler (ss. 208-231). <https://ekutuphane.aile.gov.tr/media/yijg1qpb/t%C3%BCrk-aile-yap%C4%B1s%C4%B1-ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1.pdf>
- Aydiner-Boylu, A. (2019). Aile ve yoksulluk. M. Z. Danış (Ed.), Ailelerle sosyal hizmet (ss. 126-145), Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Ayıtgu Metin, G., Zengin, O., & Erkoç, B. (2022). Çocuklarda sosyal öğrenme sürecinin sosyal hizmet perspektifinden incelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 22(54), 43-62. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.895029>

- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95.
- Bellibaş, M. Ş. (2016). Who are the most disadvantaged? Factors associated with the achievement of students with low socio-economic backgrounds. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 16(2), 671-710. doi:10.12738/estp.2016.2.0257
- Bilgin, Ö. (2019). Sosyal hizmetin bir aracı olarak sosyal ve ekonomik destek modeli: Vak'a sunumu. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 1-32.
- Cambridge Dictionary. (2020). Disadvantage. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/t%C3%BCrk%C3%A7e/>
- Canatan, K. & Yıldırım, E. (2019). Aile sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitap
- Duman, M. (2016). Çocuğun değeri: Adana araştırması. (Yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Erbay, E. (2016). Çocuk hakları bağlamında çocuğun değeri. E. Erbay (Ed.). Çocuk katılımı (1-12). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Evcim, N., Güneş, S., & Karaalp Orhan, H. S. (2019). Yoksulluk ve ekonomik göstergeler arasındaki ilişki: Mena bölgesi analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 291-310.
- Gemicioğlu, S. (2022). Hanehalkı tipinin yoksulluk ve ekonomik zorluk çekme riski üzerindeki etkisi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 8(2), 121-142. <https://doi.org/10.20979/ueyd.1072998>
- Gönülaçan Özer, A. & Öztürk, M. (2022). Yeni sosyal risk grubu: Tek ebeveynli aileler ve sorunları. *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences*, 6(2), 222-237. doi: 10.29329/ijiasos.2022.458.10
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Felsefe, yöntem, analiz. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İlden-Koçkar, A. & Harma, M. (2019). Aile içi anlaşmazlıklar, çocuklara yansımaları ile çocuğun değerinin yıllar içerisinde değişimi. Y. Esen, C. Nuhrat (Ed.) Türkiye aile yapıları istatistik analizi, 2018. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

- Kağıtçıbaşı, Ç. & Ataca, B. (2017). Çocuğun değeri ve aile değişimi: Türkiye’den otuz yıllık bir portre. *Sosyoloji Dergisi*, 35, 77–101.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). Çocuğun değeri: Türkiye’de değerler ve doğurganlık. Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2019), Benlik aile ve insan gelişimi: Kültürel psikolojide kuram ve uygulamalar. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54(3), 317–337
- Kahraman Güloğlu, F. (2020). Dezavantajlı grup(lar) kavramı üzerine tartışmalar ve dezavantajlılığa bütüncül bir bakış. M. Serdar (Ed.). *Dezavantajlı gruplar ve sosyal hizmet (9-40)*. Grafiker Yayınları.
- Karadağ, A. (2019). Farklı sosyo-ekonomik statüye sahip 8-10 yaş arası çocukların bazı fiziksel ve motorsal özelliklerinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(6), 67-75. <https://doi.org/10.18506/anemon.543946>
- Karataş, Z. (2020). Çocuklar. M. Serdar (Ed.). *Dezavantajlı gruplar ve sosyal hizmet (ss. 71-112)*. Grafiker Yayınları.
- Keser Koçtürk, N. (2020). Toplumsal cinsiyet ve çocuk istismarı ve ihmali. Ö. Haskan Avcı (Ed.). *Toplumsal cinsiyet: Psikolojik danışma ve rehberlikte güncel konular (1. Basım, ss. 357-391)*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılıç, A. Z. (2013). Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı ve çocuk yetiştirmeye etkileri. Araştırma Raporu. İstanbul Bilgi Üniversitesi. <https://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/EBEVEYNLERI%CC%87N-TOPLUMSAL-CI%CC%87NSI%CC%87YET-ALGISI-VE-C%CC%A7OCUK-YETI%CC%87S%CC%A7TI%CC%87RMEYE-ETKI%CC%87LERI%CC%87.pdf>
- Koç, İ. (2018). Türkiye’de aile yapısının değişimi sürecinde tek ebeveynli ailelerin oluşumu, belirleyicileri ve refah durumu (2006-2016). Y. Esen ve C. Nuhurat (Ed.), *Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi (ss. 33–85)*. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Macit, Y. (2020). Türkiye’de aile ve kültürel yapıda meydana gelmesi düşünülen değişimlerin yaşanma, yoksulluk ve evlilik kurumu açısından değerlendirilmesi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 149-157.

- Meraki, S., & Çalık Var, E. (2019). Alt-sosyo ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-12.
- Nazlı, S. (2016). *Aile danışmanlığı*. Anı Yayıncılık
- Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (8. Baskı). Özlem Akkaya (Çev.). Siyasal Kitabevi
- Oxford Learner's Dictionaries (OLD). (2020). Disadvantage. https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/disadvantage_1?q=disadvantage
- Özgür-Bayır, Ö. (2018). Aile sorunları. Y. Genç, H. H. Taylan (Ed.), *Aile ve çocukla sosyal hizmet*. 40-73, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Pesen, A. (2015). Ebeveynlerin "çocuk" kavramına yükledikleri metaforlar. *Turkish Studies* 10(15), 731-748
- Sunar, D. & Fişek, G. O. (2005). *Contemporary Turkish families*. J. L. Roopnarine, U. P. Gielen (Eds.), *Families in global perspective*. Pearson Education.
- T.C. Resmi Gazete. (1986). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği (Mülga). Resmi Gazete tarih ve sayısı: 28.9.1986, 19235.
- T.C. Resmi Gazete. (2015). Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete tarih ve sayısı: 03.03.2015, 29284.
- Tezcan, M. (2014). *Eğitim sosyolojisi* (14. Basım). Anı Yayıncılık.
- Topdemir-Koçyiğit, O. (2012). İnfertilite ve sosyo-kültürel etkileri. *İnsanbilim Dergisi*, 1(1), 27-38.
- TÜİK. (2023a). İstatistiklerle aile, 2022. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2022-49683>
- TÜİK. (2023b). Doğum istatistikleri, 2022. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2022-49673#>
- Usta, M. (2019). Aile işlevselliğinin psikolojik ihtiyaçları karşılamadaki rolü. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 01-20.

Yavuz, S., Güllüpnar, F. (2019). Türkiye’de çocuğun ekonomik değerini etkileyen faktörler: 2016 Aile Yapısı Araştırması analizi üzerinden sosyolojik bir değerlendirme. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 39(2): 379-409.

Etik Kurul İzni Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale Aile Sosyolojisi alanına aittir.

Çatışma Beyanı Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.
